

ГЕНДЕРНИЙ ДИСКУРС У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ

Христина ВОЯК

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,

hristinavoak@gmail.com

Постановка проблеми. Соціальні трансформації, які ми спостерігаємо сьогодні, вже змінили усталені життєві стереотипи. Зокрема, поняття гендеру активно увійшло в наш щоденний словесний обіг. Виникли й активно функціонують громадські організації, діяльність яких спрямована на популяризацію гендерної рівності в Україні, на просвітницьку діяльність у цій сфері.

Проте, зміни у свідомості людей насправді відбуваються дуже повільно. Так, для прикладу, лише 2017 року Міністерство охорони здоров'я скасувало заборону жінкам працевлаштовуватися за понад 450 спеціальностями [2]. І лише у 2018 році подібні зміни відбулися у Збройних силах України, де упродовж тривалого часу існувала заборона жінкам займати керівні посади, а також служити на бойових посадах. Саме тому, гендерна політика в Україні, особливо в умовах обраного загального курсу на утвердження європейських демократичних цінностей, постає зовсім у новому, актуальному світлі.

Виклад основного матеріалу. Термін «гендер» виник у Великій Британії і в перекладі з англійської означає рід. Сьогодні гендер здебільшого позначає соціальну надбудову над біологічною статтю або соціальну стать. Але, на відміну, від поняття «стать» гендер стосується не суто фізіологічних властивостей, за якими різняться чоловіки і жінки, а соціально сформованих рис, притаманних «жіночості» (фемінність) і «мужності» (маскулінність).

Влада – одне з найскладніших і водночас найважливіших питань гендерної рівності (під нею розуміємо рівність жінок та чоловіків у правах і свободах, в обов'язках, у відповідальності, можливостях, шансах, досягненні результатів) [6]. Видатний американський політолог Рональд Інглхарт присвятив окрему працю – «Гендерна рівність і демократія» питанню тісного взаємозв'язку політичного представництва жінок і рівня демократичності суспільства. Висновки вченого: країни з високими показниками представництва жінок у політичних інституціях мають не лише вищий рівень забезпечення громадянських прав і свобод. Такі держави – більш економічно розвинуті, оскільки створюють умови для політичного й економічного різноманіття, толерантності, інклюзивності та міжособистісної довіри [4, с. 393].

В Україні у 2006 році був прийнятий *Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*, де-юре проголошено забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, а саме:

– призначення на державну службу та службу в органи місцевого самоврядування здійснюється з дотриманням представництва кандидатур кожної статі;

– дискримінація за ознакою статі при прийнятті на державну службу та службу в органи місцевого самоврядування і під час її проходження забороняється;

– керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити рівний доступ громадян до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування відповідно до кваліфікації і професійної підготовки незалежно від статі претендента;

– формування кадрового резерву для заміщення посад державних службовців і посад в органах місцевого самоврядування, просування їх по службі здійснюється із забезпеченням рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків;

– дозволяється застосування позитивних дій з метою досягнення збалансованого представництва жінок і чоловіків на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування з урахуванням категорій посад [3].

Проте сьогодні де-факто існує так звана «естафета чоловічої влади» [4, с. 56].

2015 рік «подарував» Виборчому кодексу України гендерні квоти, проте тоді санкцій за їх недотримання не було, як і були відсутні додаткові бонуси за дотримання квот [3]. На місцевих виборах 2020 року ЦВК вперше в історії України не реєстрував список партії, якщо виявляли порушення квотного принципу. Так, у списку партії мало бути не менше 40% жінок [3].

Чи засвідчує це позитивну динаміку впровадження принципу гендерної рівності в сучасній українській політиці? Я вважаю, що боротьба за рівність у правах і свободах чоловіків та жінок неможлива без подолання гендерних стереотипів.

Гендерні стереотипи – це сукупність загальноприйнятих уявлень, спрощених думок і суджень щодо ролі й місця жінок та чоловіків у суспільстві, норм і моделей їх поведінки, рис характеру, що відповідають поняттям «чоловіче» й «жіноче» [1, с. 307].

Унаслідок існування стереотипів щодо системи державного управління потерпає не лише жінка, а й державна служба, суспільство назагал, оскільки недостатньо використовується жіночий інтелектуальний потенціал. Жінки в Україні становлять більшість населення (за даними електронного перепису населення, станом на 1 грудня 2019 року жінки становлять 53,7 % всього населення [7]), тож навіть теоретично повинні мати відповідний вплив на прийняття політичних рішень. І це питання тієї реальної демократії, яку ми сьогодні намагаємося утвердити в нашій країні.

Висновки. Узагальнюючи усе вищенаведене, можна стверджувати, що в українських суспільних реаліях «жіночі» погляди, думки, переконання досі насправді часто не беруться до уваги. І така ситуація негативно впливає на загальний психологічний, економічний, політичний стан нашого суспільства. Натомість запровадження політики рівних прав та можливостей жінок і чоловіків вимагає нової парадигми державної влади, з оптимальним використанням людського ресурсу, зокрема, й жіночої його складової. Є потреба у формуванні та

реалізації дієвої гендерної політики в системі державного управління України, оскільки цей чинник, на сьогодні, є чи не одним із ключових у демократизації усієї системи державної служби.

Література

1. Говорун Т., Кікінежді О. Гендерна психологія : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004.
2. Жінка може все: МОЗ скасував обмеження на 450 професій для жінок. *Еспресо*. Матеріал від 21.12.2017 р. URL: https://espreso.tv/news/2017/12/21/zhinka_mozhe_vse_moz_skasuvav_obmezheniya_na_profesiyi_dlya_zhinok
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Текст закону розміщено на офіційному сайті Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
4. Інглхарт Р. Модернізація, культурні зміни та демократія. URL: https://www.hse.ru/data/2012/02/24/1266136909/inglehart_welzel.pdf
5. Порівнюємо дані перепису населення України 2020 і 2001 років// Слово і Діло. Матеріал від 23.12.2020 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/23/infografika/suspilstvo/porivnyuyemo-dani-perepysu-naselennya-ukrayiny-2020-2001-rokiv>
6. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи, 2017. 256 с
7. Камінська Н. Забезпечення гендерної рівності. Київ : КНТ, 2019.

ГЕНДЕРНА ОСВІТА У ВИШАХ УКРАЇНИ ПЕРЕД НОВИМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ВИКЛИКАМИ СЬОГОДЕННЯ

Ірина ГРАБОВСЬКА

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка,

grabovskai@ukr.net

Тетяна ТАЛЬКО

Дніпровський національний університет

імені Олеся Гончара,

talkotm@ukr.net

Останні 5–6 років ситуацію із гендером в освіті можна описати як стабільно регресуючу. Мало того, що в абсолютній більшості українських вишів гендерна тематика представлена у змісту вибіркових дисциплін, на вивчення яких, як відомо, відводиться досить мала кількість годин у порівнянні не лише з базовими дисциплінами, але навіть і з іншими гуманітарними дисциплінами, які даються на вибір студентам. У середньому навіть у великих вузах країни групи курсів за вибором нараховують 7–8 людей. Тобто, охоплення аудиторії гендерною проблематикою мізерне. Хоча завжди можна сказати, що це все ж краще, ніж нічого, бо оте «нічого» теж було притаманне українським вузам на початку незалежності та й трохи згодом також. Вочевидь, наявність курсів з теорії гендеру у вузах України навіть у вище зазначеному форматі варто оцінити як позитивний момент. Адже сучасна українська освіта активно втрачає свою гуманітарну складову в процесі так званої освітньої реформи та оптимізації освітнього процесу.